

LẠI NÓI VỀ "TÁNH KHÔNG"

"Tánh không" là một "phạm trù" (hay lãnh vực) đặc biệt quan trọng và bí hiểm thuộc hàng bậc nhất của Triết học Phật.

Bí hiểm đến mức: Một trăm phần trăm các nhà sư đều gán cho "Tánh không" thuộc về lý "Nhân duyên". Một nhà sư rất nổi tiếng, khi giảng về "Tánh không", đại khái cho rằng: lấy ví dụ là ngôi chùa, sở dĩ người ta gọi đó là ngôi chùa là bởi do duyên: cát, đá, xi măng, tượng phật, bàn thờ, chuông, mõ ... hợp lại mà thành. Hết duyên, những thứ ấy tan rã, khi đó là đồng xà bần, là gỗ mục ... không còn là ngôi chùa nữa.

Ngôi chùa ấy là không thực có - cho dù không phải là không có. Đây là lẽ của thuyết "Nhân duyên", điều này là chân lý, không có gì phải chối bần - tuy nhiên, cho đây là "Tánh không", e rằng, đó là võ đoán. Một trăm phần trăm các nhà sư nhận thức về "Tánh không" đều như thế!

000

Trước khi đề cập sâu hơn về "Tánh không", xin nhắc qua về bộ kinh "Kim Cang", do Thiền sư Thích Nhất Hạnh dịch. Thực ra, bộ kinh này Thiền sư Thích Nhất Hạnh đặt tên là "Kinh Kim Cương Cắt Đứt Phiền Não", song, do quá nhiều người gọi tên bộ kinh này là kinh "Kim Cang", nên tôi cũng thường hay gọi theo.

Tôi thường hay trích dẫn trong bộ kinh này, bởi đây là "đệ nhất kinh" trong hàng kinh Phật. Tại sao lại là "đệ nhất kinh"? Xin vui lòng đọc: "Về Bộ Kinh Tuyệt Đỉnh", trong website ChuàNet (chuanet.vn).

Trong bộ kinh "Kim Cang", Phật nói:

"Bồ Tát khi phát tâm Bồ đề Vô thượng thì nên buông bỏ tất cả các khái niệm (...)"; *"Như Lai đã nói tất cả các khái niệm đều không phải là khái niệm (...)"*; *"Này thầy Tu Bồ Đề, nếu một vị Bồ Tát mà còn vướng mắc vào các khái niệm (...) thì vị ấy chưa phải là vị Bồ Tát chân thật"*; *"Tu*

Bồ Đề! Cái gọi là khái niệm về pháp Như Lai nói không phải là khái niệm về pháp, cho nên mới gọi là khái niệm về pháp".

Ở đây, những lời Phật có liên quan đến hai từ: khái niệm. Chúng ta, từ cổ chí kim, và cho đến mãi về sau, đều luôn bị vướng vào các khái niệm. Có một người, nếu như người này đã được xưng tụng, và người này định nghĩa về khái niệm nào đó, ngay lập tức, khái niệm ấy sẽ được đóng khung, thậm chí là "mạ vàng" - sau đó, khái niệm ấy trở thành bất tử.

Trong câu kinh ở trên: *"Tu Bồ Đề! Cái gọi là khái niệm về pháp Như Lai nói không phải là khái niệm về pháp, cho nên mới gọi là khái niệm về pháp".*

Ý Phật nói: Thứ mà người đời hiểu và nói về mọi sự vật và hiện tượng trong tự nhiên và xã hội, không phải như vậy, mọi sự vật và hiện tượng trong tự nhiên và xã hội hoàn toàn khác (cái khác ấy mới thật sự là bản chất của sự vật và hiện tượng trong tự nhiên và xã hội).

Hãy lấy một ví dụ, chị A bị anh B lừa, lấy đi cả tình lẫn tiền. "Sở Khanh"; "lừa đảo" v.v... là những khái niệm mà chị A nói về anh B. Tuy nhiên, những khái niệm xấu xa về anh B ấy là không đúng. Sự thật là: nếu không có anh B kia, thì, sẽ xuất hiện một anh C, hoặc anh D hoặc anh Z để lấy đi của chị A cả tình lẫn tiền - đó là điều không tránh khỏi - theo luật Nhân-Quả.

Đề cập về những điều này là bởi: mọi khái niệm, trong đó có "Tánh không", đừng bao giờ đóng khung chúng một cách máy móc, cứng nhắc như vậy.

000

Thời đức Phật còn tại thế, ngôn ngữ của con người chưa được phát triển phong phú như ngày nay. Các khái niệm dùng để diễn đạt còn khó khăn hơn. Đã vậy, việc dùng các khái niệm diễn đạt một số "phạm trù" (lĩnh vực) ngoài sức tưởng tượng của con người - thì, vấn đề càng trở nên phức tạp và thật là rối rắm.

Một trong những vấn đề cần làm sáng tỏ của Triết học Phật là: Những hành vi thiện và bất thiện của con người được "ghi chép" như thế nào? Và, chúng được "xử lý" ra sao? Với những con người bình thường, khi chưa có được "mắt Phật", vấn đề trở nên quá bí hiểm - hiển nhiên, vụ việc sẽ được nhiều người giải thích theo nhiều cách.

Vấn đề đặc biệt thiết yếu và quan trọng này được đề cập trong "Bát Nhã Tâm Kinh".

Nếu như bộ kinh "Kim Cang" là "đệ nhất kinh", thì, "Tâm Kinh Bát Nhã" là kinh mang tính chất lõi (trung tâm), là "trái tim" của hàng kinh Phật.

Trong "Bát Nhã Tâm Kinh", đã chứa đựng khái niệm "Tánh không". Như đề cập ở phần trên, tất cả các nhà sư đều gán cho "Tánh không" mang tính chất của lý "Nhân duyên". Lẽ "Nhân duyên" không phải là "Thập Nhị Nhân Duyên".

"Thập Nhị Nhân Duyên" là một hệ thống gồm mười hai mắt xích, giải thích vòng luân hồi của chúng sinh: từ Vô minh đến Lão tử. Lý "Nhân duyên" là sự hợp, tan; thành, bất thành ...

"Tánh không" - như các nhà sư diễn giải thì không giải quyết được vấn đề hóc búa: Những hành vi thiện và bất thiện của con người được "ghi chép" như thế nào? Và, chúng được "xử lý" ra sao? Càng không biện minh cho bằng kỳ được: "*Sắc tức là không; không tức là sắc*" là thế nào.

Mở đầu, "Bát Nhã Tâm Kinh", nói:

"Khi Bồ Tát quán tự tại, hành sâu trí tuệ cứu cánh rộng lớn, Ngài soi thấy năm uẩn đều không". Ngay lúc này đây, năm uẩn đều sờ sờ ra đó - và, chỉ chút nữa thôi, năm uẩn sẽ ăn, uống, nói, cười ... Thế nhưng, cho dù năm uẩn vẫn còn duyên, nhưng, Bồ Tát lại thấy "*năm uẩn đều*

không". Cho nên, cái lý "Nhân duyên" của các nhà sư ngay tại chỗ này
thôi, đã có vẻ sai sai rồi ...

000

Hai mươi năm, tôi đi tìm cách giải mã bí ẩn về "Tánh không" trong
"Tâm Kinh Bát Nhã" ... Đến nay, tôi không còn một chút băn khoăn nghi
ngại gì.

Chìa khoá đã mở tung cánh cửa: Những thiện, ác của con người sẽ được
"ghi chép" ở đâu ... Những thiện, ác của con người sẽ như thế nào ... qua
đó, vỡ lẽ ra: bằng cách nào một người tiếp tục sinh trở lại làm người;
bằng cách nào một người sinh ra thành con chó con ...

Tôi đã đổi tên khái niệm "Tánh không" ấy thành "Tâm linh" - một khái
niệm ra đời hết sức muộn màng.

Chỉ là cái tên thôi mà!

Để hiểu rõ hơn, tránh mất thời gian của quý vị, xin đọc: "Tâm và Tâm
linh là gì? Như thế nào?" trong website ChuàNet (chuanet.vn).

Phan Tùng Châu
05.05.2026